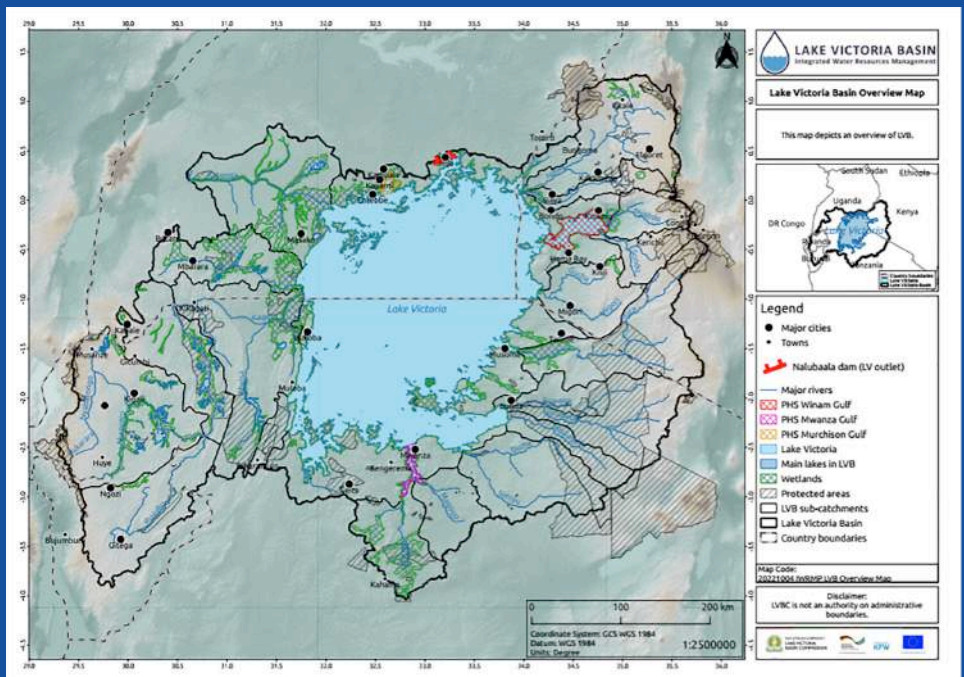

BONDE LA ZIWA VIKTORIA
MIKAKATI JUMUISHI WA USIMAMIZI WA
RASILIMALI ZA MAJI | Toleo Fupi
2023 - 2050

Ramani ya Ziwa Viktoria

"Maziwa Makuu likiwemo Ziwa Victoria ni vyanzo vya uhakika vya maji kwa matumizi mbalimbali ya kiuchumi na kijamii, hivyo niwakumbushe kuwa suala la uhifadhi wa mazingira ikiwemo kudhibiti kuenea kwa magugu maji katika Ziwa Victoria ni msingi wa uendeleu wa upatikanaji wa maji, kuwezesha shughuli mbalimbali za maendeleo kama vile kilimo, viwanda, ufugaji, uvuvi, utalii na usafiri kwa njia ya maji."

MHESHIMIWA RAIS SAMIA SULUHU

Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania

Table of Contents

1	UTANGULIZI	10
1.1	Bonde la Ziwa Viktoria	10
1.2	Changamoto za rasilimali za maji	11
1.3	Tume ya Bonde La Ziwa Viktoria (LVBC)	11
1.4	Mchakato wa kuandaa mkakati	11
2	DIRA, MALENGO NA MAENEO YA KIMKAKATI	13
2.1	Maono na malengo ya muda mrefu	13
2.2	Maeneo ya mikakati	14
3	MFUMO WA UTEKELEZAJI WA MIKAKATI	17
3.1	Mipango ya utekelezaji ya miaka tano	17
3.2	Afua za kitaifa na kikanda	18
3.3	Mfumo wa taasisi	18
3.4	Bajeti vya mikakati na vyanzo vya ufadhili	20
3.5	Hatari na msingi ya utekelezaji	21
4	UFUATILIAJI NA TATHMINI	23
4.1	Umuhimu	23
4.2	Mapendekezo	23

Picha: Kingsly Amalanathan

Vifupisho na maana zake

BCM	Bilioni za Meta za Ujazo wa Maji
EAC	Jumuiya ya Afrika Mashariki
EAHRC	Kamisheni ya Utafiti wa Afrika ya Mashariki
EASTECO	Kamisheni ya Sayansi na Teknolojia ya Afrika Mashariki
ESIA	Tathmini ya Athari za Mazingira na Jamiit
IGAD	Mamlaka ya Maendeleo ya Nchi za Pembe ya Afrika
IUCEA	Baraza la Vyuo Vikuu Afrika ya Mashariki
IWRM	Usimamizi Jumuishi wa Rasilimali za Majit
LVB	Bonde la Ziwa Viktoria
LVBC	Kamisheni ya Bonde la Ziwa Viktoria
LVB-IWRMP	Mpango Jumuishi wa Usimamizi wa Rasilimali za Maji wa Bonde la Ziwa Victoria
LVB-WIS	Mfumo wa Taarifa za Maji wa Bonde la Ziwa Victoria
M&E	Ufuatiliaji na Tathmini
NELSAP-CU	Mpango wa Utekelezaji wa Ziwa za Ikweta za Nile – Kitengo cha Uratibu
Nile-SEC	Sekretarieti ya Nile
PPP	Ubia kati ya Sekta ya Umma na Binafsi
SDG	Lengo la Maendeleo Endelevu
US	Marekani

Dibaji

Ni kwa furaha kubwa na hisia ya kina ya uwajibikaji ninapotambulisha Mkakati wa Usimamizi Jumuishi wa Rasilimali za Maji (IWRM) wa Kamisheniya Bonde la Ziwa Victoria kwa kipindi cha mwaka 2023 hadi 2050. Mkakati huu wa kina unaweka msingi wa mustakabali wenye dira na endelevu kwa Bonde la Ziwa Victoria, ukiongozwa na maono ya jumla ya “Bonde la Ziwa Victoria lenye watu wenye ustawi wanaoishi katika mazingira yenye afya na yanayosimamiwa kwa uendelevu, yanayotoa fursa na manufaa kwa usawa.”

Maji, kama rasilimali muhimu, yako katikati ya ustawi na maendeleo ya jamii zinazoishi katika Bonde la Ziwa Victoria.

Kwa kutambua mwingiliano tata kati ya maji, mifumo ya ikolojia, na maendeleo ya kijamii na kiuchumi, mkakati huu unaainisha malengo matano ya kimbakati, kila moja likibuniwa mahsusi kushughulikia changamoto na fursa mbalimbali zilizopo katika bonde hili.

Malengo hayo matano ya kimbakati yanatumika kama ramani ya hatua za mabadiliko, na yanahusisha afua mbalimbali ikiwa ni pamoja na kudhibiti uchafuzi wa Ziwa Victoria na mito inayoingia ndani yake (kutoka vyanzo vinavyoonekana na visivyoonekana); kuendeleza rasilimali za maji za Ziwa Victoria kwa njia endelevu ili kukidhi mahitaji mbalimbali ya kijamii na kiuchumi kama vile umwagiliaji wa kilimo, uvuvi na ufugaji wa samaki, uzalishaji wa umeme wa maji, usambazaji wa maji na usafi wa mazingira, burudani, na usafiri wa majini; kujenga ustahimilivu wa jamii na mifumo ya ikolojia dhidi ya athari za mabadiliko ya tabianchi duniani; kuimarisha usimamizi wa takwimu na maarifa ya rasilimali za maji; na kuboresha

mifumo ya utawala wa bonde. Hatua hizi zinawakilisha mkabala mpana wa kushughulikia changamoto na fursa nyingi zilizopo katika Bonde la Ziwa Victoria.

Kwa mkakati huu, tunajikuta tukiwa katika wakati muhimu katika maendeleo endelevu ya mojawapo ya rasilimali muhimu na nyeti zaidi za maji barani Afrika.

Tunapoanza safari hii ya mageuzi, tujitolee kwa pamoja katika misingi ya ushirikishwaji, uendelevu, na ushirikiano. Mafanikio ya mkakati huu yanategemea ushiriki na ushirikiano wa wadau wote, kuanzia jamii za maeneo husika hadi washirika wa kikanda, katika juhudi za pamoja za kulinda ustawi wa baadaye wa Bonde la Ziwa Victoria.

Tunaposimama katika hatua hii, swali lililo mbele yetu si tu kuhusu kulinda rasilimali za maji; bali ni kuhusu kuwekeza katika mustakabali endelevu wa jamii zinazolitegemea Bonde la Ziwa Victoria. Faida za uwekezaji huu zinazidi mipaka ya mwambao wa ziwa—zinajumuisha ustawi wa kiuchumi, uimara wa mazingira, na ustawi wa jumla wa watu mbalimbali wa bonde hili. Malengo haya yanaweza kufikiwa tu kwa uongozi thabiti na dhamira ya Nchi Wanachama, pamoja na msaada madhubuti wa kifedha, kiufundi, na ushirikiano kutoka kwa wafadhili, jamii za bonde, na wadau wengine wanaoshiriki azma yetu ya kulinda Bonde la Ziwa Victoria kwa vizazi vijavyo.

Na mkakati huu wa IWRM uwe taa inayoongoza, ikituhamasisha na kutuwezesha kulinda rasilimali adhimu za maji za Bonde la Ziwa Victoria kwa ustawi wa vizazi vya sasa na vijavyo.

Dkt. Masinde K. Bwire
KATIBU MTENDAJI, LVBC

Muhtasari wa Utendaji

Picha: Evans Dims

MADHUMUNI

Kamisheni ya Bonde la Ziwa Victoria (LVBC), kwa ushirikiano hai wa Nchi Wanachama wake, imeandaa Mkakati wa Usimamizi Jumuishi wa Rasilimali za Maji (IWRM) kwa Bonde la Ziwa Victoria. Mkakati huu unalenga:

1. Kusaidia ulinganifu wa mipango na usimamizi wa bonde la ziwa kati ya nchi;
2. Kuwezesha upangaji wa uwekezaji wa mipakani na utambuzi wa uwekezaji wa kipaumbele;
3. Kusaidia uratibu wa uendelezaji wa miradi na uhamasishaji wa rasilimali; na
4. Kuimarisha nafasi ya kikanda ya lvbc. Mkakati wa iwrn umeandaliwa chini ya mpango wa usimamizi jumuishi wa rasilimali za maji wa bonde la ziwa victoria (lvb-iwrmp), unaofadhiliwa kwa pamoja na umoja wa ulaya na wizara ya shirikisho ya ushirikiano wa kiuchumi na maendeleo ya ujerumani (bmz) kupitia kfw.

Changamoto za Rasilimali za Maji katika Bonde la Ziwa

Katika miongo ya hivi karibuni, Bonde la Ziwa Victoria limekumbwa na kushuka kwa ubora wa maji pamoja na mabadiliko hasi ya kiikolojia yaliyopelekea uharibifu wa maeneo ya vyanzo vya maji, kuongezeka kwa virutubisho na uchafuzi kutoka mashamba ya kilimo, maeneo ya mijini na viwanda. Sababu kuu za mabadiliko haya ni pamoja na ongezeko la haraka la idadi ya watu, maendeleo ya kijamii na kiuchumi, pamoja na mabadiliko ya tabianchi duniani. Mkakati wa IWRM ni mwitikio wa changamoto na fursa zilizopo katika usimamizi endelevu wa rasilimali za maji katika bonde hili.

Mkakati wa IWRM 2023–2050

Dira ya maji inayolengwa na mkakati huu ni: Bonde la Ziwa Victoria lenye “watu wenye ustawi wanaoishi katika mazingira yenye afya na yanayosimamiwa kwa uendelevu, yanayotoa fursa na manufaa kwa usawa” (EAC, 2005). Malengo matano yameainishwa ili kufanikisha dira hii, kama ifuatavyo:

LENGO LA 1	Kudhibiti uharibifu wa maeneo ya vyanzo vya maji, kupunguza uchafuzi wa ziwa, kuboresha ubora wa maji, na kurejesha afya ya mifumo ya ikolojia. Hili linahakikisha uhifadhi wa rasilimali za asili kwa vizazi vya sasa na vijavyo.
LENGO LA 2	Kuendeleza rasilimali za maji za bonde kwa njia endelevu ili kusaidia kukuza uchumi wa buluu na maendeleo ya kijamii na kiuchumi, pamoja na ajira na ustawi wa jamii.
LENGO LA 3	Kuongeza ustahimilivu wa shughuli za kijamii na kiuchumi pamoja na mifumo ya ikolojia dhidi ya athari za mabadiliko ya tabianchi duniani.
LENGO LA 4	Kusimamia rasilimali za maji kwa njia endelevu kupitia uimarishaji wa ukusanyaji wa takwimu na taarifa, usimamizi wa maarifa, na maamuzi yanayotegemea ushahidi.
LENGO LA 5	Kuboresha mifumo ya utawala wa Bonde la Ziwa Victoria na kuimarisha uwezo wa taasisi wa LVBC ili kuhakikisha utekelezaji bora wa mkakati.

Mfumo wa kufanikisha malengo haya unajumuisha maeneo 9 ya kimkakati na hatua 64 za utekelezaji. Afua zake zinahusisha maeneo mbalimbali kama vile kupunguza umaskini na utoaji wa huduma za msingi; uzalishaji na tija ya kilimo; usambazaji wa maji ya kunywa; usafi wa mazingira; matibabu ya majitaka; usimamizi wa taka ngumu; udhibiti wa uchafuzi na ubora wa maji; usimamizi wa hatari za majanga; kuimarisha ustahimilivu wa tabianchi; uendelevu wa mazingira; udhibiti wa uharibifu wa maeneo ya vyanzo vya maji; usimamizi wa misitu na mifumo ya ikolojia; utekelezaji wa mbinu za IWRM; maendeleo ya nishati jadidifu; usawa wa kijinsia; uimarishaji wa taasisi; uhamasishaji wa jamii; na ulinganifu wa sera.

Kupitia afua hizi, Mkakati wa IWRM unachangia vipaumbele vya Mkakati wa 6 wa Maendeleo wa EAC (2021/22–2025/26), Ajenda ya Umoja wa Afrika 2063, na Malengo ya Maendeleo Endelevu (SDGs), hususan SDG 1, 2, 5, 6, 7 na 15.

Mkakati huu utatekelezwa chini ya mfumo uliopo wa taasisi wa LVBC. Sekretarieti ya LVBC itawajibika kwa uhamasishaji wa rasilimali, maendeleo ya programu, pamoja na ufuatiliaji na tathmini ya mkakati. Sekretarieti ya EAC itasaidia ulinganifu wa sera kati ya Nchi Wanachama na ujumuishaji wa afua za LVBC katika mipango ya kikanda. Aidha, LVBC itashirikiana na taasisi za kikanda kama IUCEA, EASTECO, EAHRC, Nile-SEC/NELSAP-CU, IGAD na nyinginezo ili kuongeza ushirikiano na athari za maendeleo. Sekta binafsi itasaidia

kupitia ubia wa sekta ya umma na binafsi (PPP) pamoja na ubunifu wa kifedha. Mashirika yasiyo ya kiserikali na asasi za kiraia yatasaidia utekelezaji katika ngazi ya jamii, hasa katika uhamasishaji, usimamizi wa mazingira, urejelezaji wa taka, ujenzi wa uwezo, na ufuatiliaji na tathmini.

Mkakati wa IWRM utatekelezwa kupitia mipango ya utekelezaji ya miaka mitano na utapitiwa mara kwa mara ili kuzingatia masuala na mwelekeo mpya unaojitokeza.

Utangulizi

Picha: Evans Dims

1.1 Bonde la Ziwa Victoria

Ziwa Victoria ni ziwa la pili kwa ukubwa duniani la maji safi kwa eneo la uso. Lina ukubwa wa kilomita za mraba 68,800, kina cha wastani cha mita 40, kina cha juu kati ya mita 80–84, na ujazo wa kilomita za ujazo bilioni 2,760 (BCM). Eneo la bonde la ziwa hili ni kilomita za mraba 194,200, likijumuisha sehemu za Burundi, Kenya, Rwanda, Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, na Uganda. Ziwa lenyewe linapatikana Kenya (asilimia 6 ya eneo la ziwa), Tanzania (asilimia 51), na Uganda (asilimia 43).

Ziwa Victoria hupokea takribani asilimia 80 ya maji yake kutoka mvua inayonyesha moja kwa moja juu ya uso wa ziwa. Hata hivyo, kiasi karibu sawa cha maji hupotea kupitia uvukizi. Ziwa pia hupokea maji kutoka mito kadhaa, ikiwemo Kagera, Katonga, Bukoora, Sio, Yala, Nyando, Sondu-Miriu, Mogusu, Migori, Mara, Grumeti, Simiyu, Mbalageti na Magogo-Moame. Ziwa hutiririsha maji yake kupitia Mto Nile Mweupe pekee, unaotoka Jinja nchini Uganda.

Bonde la Ziwa Victoria lina wakazi wapatao milioni 45, likiwa na msongamano mkubwa wa watu wa wastani wa watu 250 kwa kila kilomita ya mraba. Idadi ya watu inaongezeka kwa kasi ya asilimia 3.5 kwa mwaka—moja ya viwango vya juu duniani. Idadi kubwa ya wakazi ni vijana, ambapo takribani asilimia 60 wako chini ya umri wa miaka 25. Isipokuwa Kenya na Tanzania, nchi nyingine za bonde hili ni miongoni mwa nchi zilizo na kiwango cha chini cha maendeleo duniani. Takribani robo hadi theluthi moja ya wakazi wa bonde wanaishi chini ya mstari wa umaskini wa kitaifa.

Ziwa Victoria hutumika kwa usambazaji wa maji ya kunywa, umwagiliaji wa kilimo, uzalishaji wa umeme wa maji, utalii na burudani, matumizi ya viwandani, usafiri wa majini, na pia kama sehemu ya kupokea majitaka ya majumbani na viwandani. Ziwa hili huzalisha zaidi

ya dola milioni 150 za Marekani kwa mwaka kupitia mauzo ya nje na hutoa chanzo muhimu cha protini ya samaki kwa zaidi ya watu milioni 8.

1.2 Changamoto za Rasilimali za Maji

Katika miongo ya hivi karibuni, Bonde la Ziwa Victoria limekumbwa na kushuka kwa ubora wa maji na mabadiliko hasi ya kiikolojia yaliyotokana na uharibifu wa maeneo ya vyanzo vya maji na kuingia kwa virutubisho na uchafuzi kutoka mashamba ya kilimo, maeneo ya mijini na viwanda.

Sababu kuu za uharibifu huu ni pamoja na: kilimo katika maeneo yasiyofaa kama vile miteremko mikali, kingo za mito na mwambao wa ziwa; kilimo endelevu bila kupumzisha ardhi; ukosefu wa mzunguko wa mazao; kugawanyika kupita kiasi kwa ardhi; ufugaji kupita kiasi; uchomaji wa mara kwa mara wa misitu; uvamizi wa maeneo oevu; ukataji mkubwa wa misitu; utoaji wa majitaka bila kutibiwa; shinikizo kubwa la uvuvi; na udhaifu katika usimamizi wa rasilimali asilia na upangaji wa matumizi ya ardhi. Sababu zinazoendesha hali hii ni ongezeko la haraka la idadi ya watu na mabadiliko ya tabianchi duniani.

1.3 Tume ya Bonde la Ziwa Victoria (LVBC)

Kamisheni ya ya Bonde la Ziwa Victoria (LVBC) ni taasisi ya kudumu ya ngazi ya juu ya Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC) na shirika kamili la usimamizi wa bonde la ziwa. Ilianzishwa mwaka 2003 kupitia itifaki ya maendeleo endelevu ya Bonde la Ziwa Victoria.

Lengo kuu la LVBC ni kuratibu na kuwezesha maendeleo endelevu na usimamizi wa rasilimali za maji katika bonde hili. Inahamasisha ushirikiano kati ya nchi wanachama (Kenya, Tanzania, Uganda, Rwanda na Burundi) kwa kuzingatia kanuni za IWRM—yaani maendeleo na usimamizi wa pamoja wa maji, ardhi na rasilimali zinazohusiana ili kuongeza ustawi wa kijamii na kiuchumi bila kuharibu mifumo ya ikolojia.

LVBC ina vyombo vinne vya uongozi: Baraza la Kisekta, Kamati ya Uratibu, Kamati za Kisekta, na Sekretarieti iliyoko Kisumu, Kenya.

1.4 Mchakato wa Kuandaa Mkakati

Mkakati wa IWRM wa Bonde la Ziwa Victoria umeandaliwa kujibu changamoto na fursa zilizopo. Uliandaliwa kati ya mwaka 2020 hadi 2022, ukizingatia uchambuzi wa kina wa hali halisi ya bonde.

Uchambuzi huu ulijumuisha tafiti za kisayansi zilizofanyika hapo awali, ukihusisha hali ya kimazingira, kijamii na kiuchumi, pamoja na mifumo ya sera, sheria na taasisi za usimamizi wa rasilimali za maji. Pia ulijumuisha mashauriano mapana na wadau kupitia mahojiano ya mtandaoni, warsha za kitaifa katika nchi tano wanachama, na warsha za kikanda.

Dira, Malengo na Maeneo ya Kimkakati

Picha: Evans Dims

2.1 Maono na Malengo ya Muda Mrefu

Dira ya maji ya mkakati wa IWRM ni: Bonde la Ziwa Victoria lenye usimamizi na maendeleo ya rasilimali za maji na asili unaoratibiwa, wenye usawa na endelevu ili kusaidia maendeleo ya kijamii na kiuchumi yanayostahimili mabadiliko ya tabianchi, mifumo bora ya ikolojia, na ustawi kwa vizazi vya sasa na vijavyo.

Malengo matano yamuda mrefu ni:

LENGU 1	Kudhibiti uharibifu wa vyanzo vya maji, kupunguza uchafuzi, kuboresha ubora wa maji na kurejesha afya ya mifumo ya ikolojia.
LENGU 2	Kuendeleza rasilimali za maji kwa maendeleo ya uchumi wa buluu na ustawi wa jamii.
LENGU 3	Kuongeza ustahimilivu dhidi ya mabadiliko ya tabianchi.

LENGO 4	Kuimarisha usimamizi wa rasilimali za maji kupitia takwimu, maarifa na maamuzi ya ushahidi.
LENGO 5	Kuboresha mifumo ya utawala na uwezo wa taasisi wa LVBC.

2.2 Maeneo ya Kimkakati

Mkakati unajumuisha maeneo tisa ya kimkakati:

ENEO LA MKAKATI 1:

Usimamizi Jumuishi wa Maeneo ya Vyanzo vya Maji - Kupunguza uchafuzi na kurejesha mazingira ya ziwa.

ENEO LA MKAKATI 2:

Maendeleo ya Usafi wa Mazingira na Udhibiti wa Uchafuzi - Kuboresha ubora wa maji kupitia mifumo ya usafi.

ENEO LA MKAKATI 3:

Maendeleo ya Rasilimali za Maji - Kusaidia maendeleo ya kijamii na kiuchumi

ENEO LA MKAKATI 4:

Maendeleo ya Usambazaji wa Maji - Kuboresha ustawi wa binadamu.

ENEO LA MKAKATI 5:

Maendeleo ya Nishati Endelevu – ikiwemo umeme wa maji na nishati jadidifu.

ENEO LA MKAKATI 6:

Usimamizi wa Hatari za Majanga – kuongeza ustahimilivu kwa matukio ya hali mbaya ya hewa.

ENEO LA MKAKATI 7:

Mipango ya Rasilimali za Maji na Usimamizi wa Taarifa – kuimarisha mifumo ya takwimu na taarifa.

ENEO LA MKAKATI 8:

Ulinganifu wa Sera, Sheria na Kanuni – kuboresha utawala wa maji katika bonde.

ENEO LA MKAKATI 9:

Kuimarisha LVBC kama Kituo cha Ubora katika IWRM – kuongeza uwezo wa taasisi na rasilimali watu.

Mfumo wa Utekelezaji wa Mkakati

Picha: Brian Kungu

3.1 Mipango ya Utekelezaji ya Miaka Mitano

Mkakati wa IWRM utatekelezwa kupitia Mipango ya Utekelezaji ya miaka mitano. Mpango wa kwanza wa utekelezaji wa miaka mitano (2023–2028) uliandaliwa kama sehemu ya mchakato wa kuandaa Mkakati wa IWRM.

Afua zilizomo katika mpango huu wa kwanza ni chache na zimejikita zaidi ukilinganisha na zile za mkakati wa muda mrefu, lakini bado zinagusa maeneo yote ya kimkakati ya mkakati. Wigo wa afua katika mpango huu umezingatia vipaumbele vilivyowasilishwa na wadau pamoja na mwelekeo wa programu zinazoendelea.

Malengo ya kiasi (quantitative targets) ya mpango wa kwanza wa miaka mitano ni kama yafuatayo:

- i. Kufanya urejeshaji wa maeneo ya vyanzo vya maji katika maeneo 10 yenye uharibifu mkubwa.
- ii. Kuanzisha mashamba 100 ya miti.
- iii. Kurejesha maeneo oevu 5 yaliyoharibika ndani ya bonde.
- iv. Kujenga mitambo ya kutibu majitaka katika miji midogo 5.
- v. Kuboresha usimamizi wa taka ngumu katika miji midogo 2.
- vi. Kujenga mifumo ya usambazaji wa maji katika vijiji 10 vya uvuvi.
- vii. Kujenga miundombinu ya usafi wa mazingira katika vijiji 10 vya uvuvi.
- viii. Kujenga mitambo ya kutibu majitaka katika maeneo 2 ya viwanda.
- ix. Kutekeleza hatua za kimuundo za kudhibiti mafuriko katika miji 2.
- x. Kuandaa Ripoti ya kwanza ya Hali ya Bonde (State of Basin Report).
- xi. Kusasisha Sera ya Utoaji na Uchukuaji wa Maji ya Ziwa Victoria.

Mkakati wa IWRM una upeo wa muda mrefu (2023–2050) na utapitiwa mara kwa mara ili kuzingatia masuala mapya yanayojitokeza.

3.2 Afua za Kitaifa na Kikanda

Mkakati wa IWRM wa Bonde la Ziwa Victoria utatekelezwa kupitia aina mbili kuu za afua: afua za ngazi ya kitaifa na afua za mipakani (za bonde zima).

Afua za ngazi ya kitaifa (sera, mipango, miradi na mipangilio) zitatekelezwa ndani ya mipaka ya nchi moja mwanachama, lakini zinatarajiwa kuleta manufaa hata nje ya mipaka ya nchi hiyo. Mifano ni kama ujenzi wa mitambo ya kutibu majitaka ili kupunguza uchafuzi wa ziwa, au miradi ya kurejesha na kusimamia maeneo ya vyanzo vya maji kwa ajili ya kudhibiti mafuriko au kupunguza athari za mabadiliko ya tabianchi.

Afua hizi ndizo nyingi katika mkakati na zitatekelezwa moja kwa moja na Nchi Wanachama, huku LVBC ikitoa mwelekeo na jukwaa la uratibu.

Afua za mipakani au za bonde zima ni zile zinazohitaji ushiriki wa zaidi ya nchi moja au zote. Mifano ni pamoja na:

- i. Usimamizi jumuishi wa vyanzo vya maji katika mifumo ya ikolojia inayovuka mipaka
- ii. Maendeleo ya miundombinu ya maji ya kikanda inayohudumia zaidi ya nchi moja
- iii. Uandaaji wa sera, miongozo na viwango vya bonde zima
- iv. Uanzishaji wa mifumo ya ufuatiliaji na tahadhari ya mapema ya kikanda
- v. Usimamizi wa mifumo ya taarifa za maji ya bonde (LVB-WIS)
- vi. Miradi ya kuvuka mipaka kama vile uunganishaji wa umeme wa kikanda

3.3 Mfumo wa Taasisi

Majukumu ya taasisi na wadau mbalimbali katika utekelezaji wa mkakati ni kama ifuatavyo:

- i. **LVBC:** Inawajibika kwa uhamasishaji wa rasilimali, maendeleo ya programu, uandaaji wa mipango ya kazi na bajeti za mwaka, pamoja na ufuatiliaji na tathmini ya mkakati. Vyombo vyake vya uongozi vina jukumu la kuidhinisha mkakati na maboresho yake, na

kusaidia juhudi za kupata rasilimali. Ndani ya Sekretarieti, Katibu Mtendaji na timu yake watasimamia utekelezaji wa kimkakati, huku Kitengo cha IWRM kikiratibu shughuli za kila siku.

- ii. **Sekretarieti ya EAC:** Itasaidia ulinganifu wa sera kati ya Nchi Wanachama na kuunganisha afua za LVBC katika programu za kikanda, kama zile za mabadiliko ya tabianchi na usimamizi wa majanga.
- iii. **Nchi Wanachama:** Ndizo wanufaika wakuu wa mkakati. Zitashiriki katika kupanga, kubuni na kutekeleza afua ndani ya nchi zao, pamoja na kufadhili shughuli za kitaifa zinazokamilisha juhudi za kikanda.
- iv. **Mashirika ya Kikanda:** LVBC itashirikiana na mashirika kama IUCEA, EASTECO, EAHRC, Nile-SEC/NELSAP-CU, IGAD n.k., ili kuongeza ushirikiano, ufanisi na athari za maendeleo.
- v. **Sekta Binafsi:** Itachangia kupitia utoaji wa huduma (ushauri, ujenzi, usimamizi), ubia wa sekta ya umma na binafsi (PPP), na ufadhili wa miradi yenye faida ya kibiashara kama nishati jadidifu na urejelezaji wa taka.
- vi. **Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NGOs) na Asasi za Kiraia:** Yatasaidia utekelezaji katika ngazi ya jamii, hasa katika uhamasishaji, usimamizi wa mazingira, urejelezaji wa taka, ujenzi wa uwezo wa jamii, na ufuatiliaji na tathmini.
- vii. **Jamii za Mitaa:** Zinachukua nafasi muhimu katika kubaini mahitaji, changamoto na maeneo ya utekelezaji wa miradi. Pia zitashiriki katika majadiliano ya wadau na katika shughuli za ufuatiliaji na tathmini.

3.4 Bajeti ya Mkakati na Vyanzo vya Ufadhili

Malengo ya kiasi na makadirio ya kina ya bajeti kwa utekelezaji wa Mkakati wa IWRM yataandaliwa katika hatua ya kuandaa Mipango ya Utekelezaji ya miaka mitano. Mipango wa kwanza wa utekelezaji (2023–2028/30) una mahitaji ya bajeti ya takribani dola za Marekani milioni 550 ili kufanikisha malengo yaliyoainishwa hapo juu.

Maeneo makuu ya bajeti ni kama ifuatavyo:

Jedwali 2: Bajeti ya Mpango wa Kwanza wa Miaka 5

Eneo la Kimkakati		Bajeti (Dolla za Kimarekani)
1	Usimamizi jumuishi wa maeneo ya vyanzo vya maji	50.00
2	Maendeleo ya usafi wa mazingira na udhibiti wa uchafuzi	160.00
3	Maendeleo ya rasilimali za maji	40.00
4	Maendeleo ya usambazaji wa maji	63.00
5	Maendeleo ya rasilimali za nishati endelevu	138.00
6	Ustahimilivu wa tabianchi	82.50
7	Mipango ya rasilimali za maji, takwimu na usimamizi wa taarifa	15.75
8	Ulinganifu wa sera, sheria na kanunisi	3.30
9	Kuimarisha uwezo wa IWRM	4.50
Jumla Kuu		557.30

Vyanzo vya Fedha kwa Kutekeleza Mkakati wa IWRM:

- i. Nchi Washiriki: Michango ya fedha na rasilimali zisizo za fedha kwa EAC na shughuli za LVBC pamoja na miradi, ikikusudiwa kutoka kodi, ushuru na michango mingine ya serikali.
- ii. Watoaji Msaada / Benki za Maendeleo / Fedha za Hali ya Hewa: Ruzuku, msaada wa kiufundi, na mikopo ya riba nafuu au kibiashara kwa uwekezaji.
- iii. Sekta Binafsi / Benki za Kibiashara: Mitaji ya binafsi, dhamana, na ufadhili kupitia mpangilio wa PPP (Public-Private Partnership).

3.5 Hatari na Misingi ya Utekelezaji

Utekelezaji wa mafanikio unategemea misingi ifuatayo:

- i. Uwepo wa dhamira ya kisiasa katika nchi kudumisha athari za miradi inayotungwa au kuungwa mkono na LVBC.
- ii. Miradi iliyopangwa inaongeza ustahimilivu wa jamii zinazonufaika dhidi ya mabadiliko ya tabianchi.
- iii. Hatua za usimamizi wa mabonde huongeza uhakika wa upatikanaji wa maji.
- iv. Nchi zinatenga rasilimali za kutosha kwa ajili ya uendeshaji na matengenezo ya miundombinu.
- v. Usimamizi na maendeleo ya mabonde yanaendelea kufuatiliwa hata baada ya kukamilika kwa miradi.
- vi. Miundo ya miradi ni bora kufikia makundi yaliyokusudiwa na kutoa matokeo yanayotarajiwa.
- vii. Dhamira ya kisiasa ipo kutekeleza hatua za nyongeza kwa kiwango cha kitaifa.
- viii. Uwezo wa kutosha upo katika mashirika ya kitaifa na ya mikoa kutekeleza miradi iliyopangwa.
- ix. Washirika wa maendeleo wako tayari kufadhili programu na miradi muhimu.
- x. Uwekezaji wa sekta binafsi unahimizwa kwa kiwango kikubwa.
- xi. Wakandarasi wenye uwezo wanapatikana katika nchi kutekeleza miradi.
- xii. LVBC ina uwezo wa kuratibu utekelezaji wa mkakati.
- xiii. Uwezo wa M&E upo kuhakikisha kufuatilia na kuripoti maendeleo.
- xiv. Ushirikiano kutoka mamlaka za kikanda, kitaifa na za mitaa upo.

Misingi hii inapaswa kuthibitishwa wakati wa kuandaa miradi na programu, na hatua za msaada zitatolewa pale ambapo kuna mapungufu.

Monitoring and Evaluation

Photo credit: Nala Okello

4.1 Umuhimu

M&E ni mchakato muhimu katika usimamizi wa rasilimali za maji kwa ushirikiano. Husaidia kuamua kama utekelezaji wa mkakati unafanyika kama ilivyopangwa, na kama unatoa matokeo yanayotarajiwa. Pia huongeza uwajibikaji, uwazi, na matumizi bora ya rasilimali.

Vipengele Muhimu vya Mfumo wa M&E:

- i. Viashirio Muhimu vya Utendaji (KPIs) na njia za uthibitisho
- ii. Tathmini ya msingi (baseline) kama kipimo cha maendeleo
- iii. Mfumo thabiti wa ukusanyaji wa data muhimu
- iv. Ushirikiano wa wadau muhimu (jamii za mitaa, mashirika ya serikali, NGOs, sekta binafsi)
- v. Mapitio na ukaguzi wa mara kwa mara kufuatilia maendeleo
- vi. Usimamizi unaobadilika (adaptive management) kuruhusu marekebisho kulingana na matokeo ya M&E

- vii. Uwekezaji katika mafunzo ya ujenzi wa uwezo kwa wafanyakazi wa LVBC na wadau husika
- viii. Mfumo wa uwazi wa mawasiliano kuripoti matokeo kwa wadau na umma
- ix. Kujifunza kutoka kwa mifumo ya IWRM yenye mafanikio duniani
- x. Ukaguzi wa hatari za mara kwa mara kubaini vitisho vinavyoweza kuathiri utekelezaji

Mfumo huu thabiti wa M&E unaunga mkono jitihada za kufanikisha usimamizi endelevu wa rasilimali za maji katika Bonde la Ziwa Victoria.

4.2 Mapendekezo

Ili kuongeza upatikanaji na ushiriki, mkakati unaweza kushirikiwa kwa:

- i. Kiunganishi cha tovuti / QR code kupakua mkakati kamili
- ii. Maelezo ya mawasiliano kwa watu au mashirika yanayopenda kuchangia katika utekelezaji

East African Community – Lake Victoria Basin Commission

Nkrumah Road, Off Kisumu–Busia Highway

P.O. Box 1510–40100

Kisumu, Kenya

Tel: +254 57 2023984 / 73 2026344

Email: lvbc@lvbcom.org

www.lvbc.com

 @EAC_LVBC

 @LakeVictoriaBasinCommission-LVBC